

PROPOVIJEDANJE I METAHISTORIJA

Josip Weissgerber: U svijetlu metahistorije (razmišljanja za akademičare), str. 142, Zagreb 1967.

Propovijedanje kršćanskih istina vrlo je složen i zamašit posao. Poslanje evanđeoskim radnicima i odgovornu obvezu izričito je dao i naglasio Krist prije povratka u nebo. Pavao se požurio posebno istaknuti recipročnu vezu usvajanja vesele i spasonosne Božje vijesti s plodonosnim navještajem bogatog poklada vječitih istina. Drugog puta u sadanjem duhovnom stanju nema.

Sadržaj propovjedničke misije i njezino praktično izvršenje trajno je usmjereno prema nadzemaljskom, nadvremenskom, ali ne u smislu negiranja zemaljskog i vremenskog, već u složnom povezivanju totaliteta da se čitava stvarnost poveže u skladnu cjelinu i dade viši, t. j. pravi smisao.

Dosljedno ovom stvarnom i načelnom stajalištu mi povezujeemo povijest kao egzistencijalno boravište čovjeka u smislu jedne određene vremenske egzistencije s prosljedkom u jedno stanje, koje ispunjuje pojam neograničenog trajanja i uvodi nas u nadpovijest, u pravi život, u vječnost, u besmrtnost.

U svim propovjedničkim pothvatima i ostvarenjima neophodno je nužno vezati sadanje s vječnim, prolazno s neprolaznim, vremensko s nadvremenskim, povijesno s nadpovijesnim. To ne znači traženje zakonitosti, ritma ili opravdanja sadanjeg u smislu filozofskog poniranja u povijest, već ispravnog stavljanja sadržajne osnovice u temeljni smisao našeg bitka i kao pojedinca i kao zajednice.

Pronicavi apostolski sijači Božje riječi spontano su uočavali tendiranost svoje misije i sadržajnost svog plemenitog posla, pa su se trudili da im izgovorena ili napisana apostolska riječ obuhvati oba vida u jedinstvenu cjelinu zaokruženosti i dovršenosti. Primjeri nisu rijetki.

XX st. je bogato pothvatima da pronade što shodnija sredstva i načine pristupa čovjeku, nosiocu povijesnog, kako bi što bolje bila ispunjena ugodna i odgovorna obveza evangelizacije i proizvodjenja ljudskog bića. Čini se da nastojanja nisu u proporciji ostvarenja. Nerijetko je ipak veliko osvježenje, kad se susretnemo u gomili govora, konferencija, propovijedi bar u manjem opsegu s dorečenostima u smislu metahistorijskog gledanja.

G. 1967. tiskao je u Zagrebu o. Josip Weissgerber svoja razmišljanja za akademičare pod naslovom »U svijetlu metahistorije«. On ih je prethodno i održao hrvatskim katoličkim akademičarima. Već sam naslov svjedoči nam o općoj i temeljnoj tendiranosti izgovorenih i tiskanih konferencija. U cjelokupnoj našoj propovjedničkoj literaturi jedan svojevrsan pokušaj.

Opravdanje temeljne usmjerenosti svojih razmatranja izrazio je u devetoj konferenciji, kad veli: »U svim tim razmatranjima o metahistoriji naglasak je na grčkom prijedlogu »metà« iza, iznad, dalje, drugačije nego... Historiju uzimamo u širokom značenju evolucije ili dekadence u prošlosti i budućnosti sa svim vidovima stvarnosti: u biologiji, filozofiji i psihologiji. Svuda tražimo one transcendentne, metatetične daleke i široke dimenzije, one konačno prave dimenzije.« (57)

Ta metahistorija — nadpovijest nije nedohvatni nemirni oblak. Ona je nešto određeno, stalno i sadržajno. Njezin nosilac je čovjek. »Čovjek je neobično otvoreno, biće horizonta, transcendentno, metafizično biće. Zato čovjek jedini ima povijest i evoluciju, još više metapovijest i metaevoluciju, jer ima da izađe iz ovog stanja.« (57)

Osvrćući se u dvanaestoj konferenciji na prethodna razmatranja o metahistoriji, zla i dobra, pisac nastoji još više približiti pojam nadpovijesti i odmah na početku veli: »Historija dobra i zla, ona naša lična, ona naša familijarna, ona naša nacionalna i kulturna ne može se riješiti, ne može se razumjeti bez metahistorije. Bez metahistorije naša je ljudska opstojanost brdo nerješivih problema sa samim nulana kao odgovorima. Bez metahistorije sve nepravde ostaju zauvijek neizravname, sve čežnje čovjekove za potpunom srećom zauvijek neutažene. Bez metahistorije čovjek se jedino mora pitati: Čemu uopće ta suluda avantura protoplazme nazvana gordim nazivom »čovjek«?« (76)

Da bi pojam metahistorije još više približio i produbio, pisac se dotakao i u četrnaestom i u šesnaestom razmatranju. »Metahistorija je — naglašuje — najbolji i jedini pravi prijatelj historije.« (92)

»Ako se ne probijemo do metahistorijskog gledanja, nećemo se nikad izgraditi u katoličke svjetovnjake, dorasle zadacima Crkve u današnjem svijetu.« (101 Vrlo određena i značajna riječ. I na pravom mjestu.

»Metahistorija treba da služi sve što radimo, svaki kucaj našeg srca.« (101-102)

Citirani navodi označuju jasno osnovni stav, koji je pisac — konferencijer htio zauzeti u konkretnoj materiji. Dosljedno takvom stavu on se potrudio da s više ili manje uspjeha pokuša razglabati nedjeljna i svetačna evanđelja kroz proljetni semestar jedne od nedavno proteklih akademskih godina, kad je imao priliku lomiti kruh života mladim i starijim hrvatskim katoličkim intelektualcima.

Kroz dvadesetdvije teme neprestano se provlači zajednička nit — povezati sadanju ljudsku egzistenciju i nadčovječju stvarnost kojoj je sve upravljeno, kontingentno i transcendentno, vremenito i vječno, prolazno i neprolazno, nesavršeno i savršeno, povijesno i metapovijesno. Pojedina evanđelja poslužila su kao sadržajni temelj da se izgradi logično razmišljanje u skladnom kontinuitetu osnovne nadpovijesne zamisli. Razumljivo u mjeri ostvranog varijabilnog dostignuća.

Uvodna razmišljanja razrađuju suvremenu tematiku o koncilskoj misli II Vatikanskog sabora obzirom na kršćanina u današnjem svijetu. Prosljeđuje pomiranjem u tri osebujne slabosti, dok promatra Kristovo kušanje u pustinji; postavlja značajna pitanja o primatu na ljestvici vrednota, o budućnosti optimističkih perspektiva, o dijalektičkom ili kauzalnom umnoženju kruha kojim se ispunja naš prazni bitak, o paklu stvorenom u nama po grijehu, o budućnosti nadpovijesti koju je otvorilo jutro Uskrsnuća, o domašaju uskrsnog dara oprostjenja, o karakteristikama dobrog pastira naših duša itd. Dakle, metahistorija dobra i zla, koja je prisutna trajno i uvijek. Ozbiljna problematika za ljude, koji su temeljno orijentirani kao putnici, došljaci. Dosljedno se nameće razmišljanje o vrijednosti životnog rada, o zrelosti.

»Bez metahistorije naša se historija grči u dijalektičkim ekstremima. Sasvim je razumljivo: tko gleda samo povijest, vidi u njoj tek te grčeve koji se ne smiruju bez metahistorije. Onaj dio čovječanstva koji odbije mirnu, neumornu i neprestanu Božju radinost, grčit će se dovijeka između teza i antiteza bez Božje sinteze. — Preobraženi svijet bit će djelo Božje Riječi, Factum Verbi, a mi ćemo s Kristovom biti u potpunom smislu »factores verbi«, izvršitelji riječi, a ne samo slušatelji koji varaju sami sebe.« (94)

Naša bi egzistencija i dosljedno povijest bila veoma štura da nije perspektive vječnosti. Bog nas neprestano prati na životnoj stazi. Mi nismo sirote. Naš hod treba ići do kraja. Bog nas čeka. U toj vidovitosti transformira se bol, a također i radost, molitva poprima nove dimenzije cjeline života. Ovakvim pokušajima završava pisac knjigu svojih razmatranja. Obilan materijal i osebujno nastojanje pristupa životvornim problemima.

Vidljivo je na prvi mah da je konferencijer i pisac uspio kreirati vlastite teme, iako na temeljima tradicionalnih tekstova. Dakle, šablona je u potpunosti otklonjena. To je očit dokaz da propovjednici životvorne istine uvijek mogu u objavljenoj riječi pronaći poticaje i putokaze za plodna i trajno aktualna razmišljanja. Samo je potrebno potruditi se, proučavati svete tekstove i dnevni život, trajno biti u toku zbivanja.

Ove konferencije očituju pisca produhovljenog pogleda, široke kulture i solidne teološke i filozofske naobrazbe, koji budno prati sva idejna i praktična kretanja u Kristovoj Crkvi i svijetu.

Kako je već spomenuto sva razmatranja za akademičare nisu podjednako uspjela. Prema mojoj ocjeni najuspjelija je sedamnaesta, koju impostira pjesnički početak. Za njom idu u korak sedma, dvanaesta, šesnaesta, osamnaesta, donekle dvadeseta i dvadesetprva, pa i četvrta, iako bi se o nekim interpretacijama moglo diskutirati.

Među manje uspjele ja bih ubrojio osmu, trinaestu, četrnaestu, petnaestu i devetnaestu konferenciju. Ostale su osrednje.

Govor o nedostacima bilo kojeg misovnog ostvarenja ne smije nas nimalo iznenaditi, jer je pisac običan nesavršen čovjek, koji ne može sve savršeno učiniti. Zato piščevo priznanje u predgovoru, iako je pohvalno, ne opravdava mnogo. Mi čitatelji gledamo pruženo, a ne eventualne nemogućnosti pri ostvarivanju. Svakako nam je draže da je knjiga izašla, pa makar imala i nedotjeranosti.

Nismo mnogo oduševljeni ni piščevim spominjanjem što je i koliko pročitao, kojoj družbi on ili citinani pripadaju, iako konkretno nemamo protiv toga ništa naročito, jer svako insistiranje nekakvog separatizma odiše prošlošću i ne stvara raspoloženje.

O demokraciji u samostanskim zajednicama, koju pisac ističe na više mjesta, posebno u prvim razmatranjima, dalo bi se raspravljati. Teško se složiti »da se ideal crkvene demokracije povukao u samostane u kojima do dana današnjega svi biraju svoje poglavare.« (7)

Pohvalno je da konferencijer i pisac pojedine opise sv. Pisma dovede u normalnu kolotečinu, kao na primjer Isusovo kušanje, ali je veliko pitanje možemo li se osigurati stanovitim interpretacijama. — Ili s molitvenim izražajem: »Bože, ... Ti si jedini iluminacija. Ostalo je sve iluzija.« (32) Je li to metahistorijsko gledanje? — Jednako i s tvrdnjom: »U doba prije konca svijetla

zlo će biti tako vješto i rafinirano, da će samo sveci moći odoljeti. Crkva će se sastojati od samih svetaca.« (33) Je li to možda objava ili vizija?

U razmatranju o sv. Josipu, koja je dosta originalna, čitamo da on »za svoje prvo dijete i majiku nalazi mjesto u pastirskoj špilji...« (40) Čemu naglasak — prvo dijete? — Još manje čemu dramaturgija izraza oko apostola Tome: »Nije toliko opasna pravdaška muškaračka tvrdoglavost Tome apostola. Toma je bio vođa opozicije protiv lude Magdalene, protiv... ostalih koje su pobnavile i počele pričati o videnjima. Kleofa... otišao je za vremena iz te lude kuće u Emaus.« (64) — Jednako zvuči riječ o dobrom pastiru: »Ali ovaj pastir čini jednu ludu stvar: on sam daje život svoj za ovce svoje.« (69)

Prelaskavo zvuči: »Po Božjem planu žena je daleka priča o Božjoj ljepoti.« (69)

Može li se reći da je »Nitsche, Hitlerov prorok«? (77) — Ili za Lutera: »Njegov status teologa i svećenika dao mu je prevelik ugled, pa je postao vođa jednog sveopćeg protesta u koji je svatko stavljao svoje osobne probleme. Martinu Luteru ne možemo poreći da je Krista Gospodina žarko ljubio i da je bio iskreno pobožan.« (90) Još manje: »Možda čovječanstvo ne bi bilo ni stvoreno da nije bilo ove trećine pobunjenih« (119) anđela.

Sve nam ovo otvoreno svjedoči da u ovim razmatranjima ima nedotjeranosti, nedorečenosti, pokoja još sasvim nedozrela ili na brzinu neprovjerena tvrdnja. Govorij nam o improvizaciji kao rezultatu nužde, o ponekad hazardnom pokušaju da se dođe do iskonskih rješenja.

Letimično spomenute nesavršenosti ne samo da ne umanjuju osnovnu vrijednost ovih konferencija-razmatranja, već naprotiv dokazuju kako je teško, ali zaslužno utrošiti napor u jedno specifično propovijedanje, da se poveže egzistencija svijeta i supranaturalnost transcendentnog reda.

Ne shvaćam zašto pisac upotrebljava uglavnom trajno izraz metahistorija, kad možemo reći hrvatskom riječi. Mi smo u Hrvatskoj tako pali pod neke našem jeziku tuđe izraze da nam to nimalo ne služi načast. I uporno nastojimo ukorijeniti ih. A imamo svojih boljih riječi.

x x x

Nadpovijest i propovjednička služba Kristove Crkve idu skupa kao jedna cjelina. Ako se želi intenzivirati misija Božje riječi, onda joj se ne smiju zatvoriti horizonti u uske okvire naših zemaljskih malenkosti. Samo u neomeđenosti vječnih vidokruga naše poslanje postiže puninu. Ograničavati Božje perspektive znači ne shvaćati ni Istinu ni Ljubav. Osvjetljavati nadpovijesnim svijetlom povijesnu egzistenciju znači uočavati Život u punini. Znači živjeti — i živjeti. Darivati život — i primiti život. Živjeti bez omeđenosti — i vječno. Život — i samo život!

M. V. Celkanović